

ÉRDY-KÓDEX

A névtelen karthauzi szerző előszava

Áldott Úr Jézus Krisztusnak nevében és ő kegyes szülejének, asszonyunk Szűz Máriának, és mind az mennyei dicsőséges udvarnak méltó örömekre sok ájojtatos híveknek kérelmésökre és lelki használatjokra nagy munkára vetvén elménket, kezünket, kit maga oly mint semmié tudván, az mennyei érdemnek és koronának okáért bölcsnek mondása szerint: az jó dolognak lészen jövendőre dicsőséges gyimölcse. Azonról Cassinus nevő doktor meg úgymond: Áldott az oly munka, ki az mennyei dicsőséges királynak szolgálatjára lészen. De mindazonáltal miért mindenfelől az gyarló gyöker velünk és bennünk szakadott, minnen erőnk miatt jó tehetetlenök vagyunk Idvözöjtönknek mondása szerint, jó szükség azért folyamnunk az áldott vigasztaló Szentléleknek malasztjához, kiknek nyerésére egyetemben járulván az mi nemes mennyei kerályné asszonyunkhoz, ki minékünk hamarabb és bővebben nyerheti ő áldott szent Fiától, kinek ereivel légyen igaz és méltó, légyen dicséretes és idvességes mindennek. Valakinek szeme élében akad ez írás, ha mi fogyatkozásnak kedég történék esni, avagy valamely igének hagyomásának, valaki megértheti és tudhatja, semmi ellenzés nem lészen oka, ha megemendálja. Mert valami dolog jobbá lehet, annyéval jobb lészen, ha kedég valaki valami jót talál benne avagy hasznot vehet belőle, adjon hálát és dicséretöt ne annak, aki írta és szöszötte, de aaki adta, Ur Istennek. En kedeg minden is teljes bizodalammal ajánlom mint szegény bunes magamat imadságotokban.

Szent László királynak legendája

Dicsőséges Szent László király, Krisztus Jézusnak kiváltképpen konfessora és választatus hiv szolgája, mennyen-földön dicséretes minden idvezülő híveknek közötté, kit még az ő Istentül érdemlött nevezeti is kijelent. Mert doktoroknak magyarázatjok szerint László, Ladislaus, hárommá hasasztván, azaz: *laus, dacio, populus*: dicséret, adás, nép. Kiket egybe rakogatván, annyit teszen: népnek Istentül adatott dicséret. Íme mely drágalátus nevet érdemlett vala Úristentül, kit ez bódog ember, míg éle, bizonyával megbizonyojtá, hogy Anyaszentegyházban Úristennek dicséreti lön, de megholta után is mindörökké. Annak felette ez szegény országnak erős ótalma és benne való új keresztyéneknek kegyes atyja és bizony vigasztalója. Salamon király, hallván halálát Béla királynak, kéré ipát, német császárt, hogy esmég beiktatná királyságában. Mikoron azért Magyarra jötenek vóna, Gejza, Béla királynak fia, miért eszes vala, kele fel ő két atyafiával, Lászlóval és Lamperttel, menének bel Salamon király és császár előtt

IL CODICE ÉRDY

Prefazione dell'Anonimo Certosino

Nel nome del Signore Gesù Cristo benedetto, per la degna gioia della sua genitrice santa e piena di grazia, la Vergine Maria, Nostra Signora, e dell'intera corte gloriosa del cielo, per la richiesta e per l'uso spirituale dei molti credenti devoti ci siamo lanciati in questo lavoro con mente e braccia considerando noi stessi di poco conto in vista del premio e della corona celeste, secondo il saggio proverbio: in futuro, da cosa buona nasce frutto eccellente. In proposito, invece, il dottor Cassino si esprime così: È benedetto il lavoro svolto al servizio del glorioso re del cielo. Soprattutto perché il seme della nostra natura incline al male ha ceduto con noi ed in noi in ogni suo aspetto e, secondo le parole del Salvatore, per aver riposto fiducia nella nostra forza noi siamo diventati impotenti, è perciò necessità buona chiedere che ci venga in aiuto la grazia del benedetto consolatore, lo Spirito Santo, e per simili grazie occorre rivolgersi alla Nostra Signora Regina del Cielo, perché è in grado di ottenerle più rapidamente e con più generosità di noi dal suo Figlio santo, benedetto, affinché siano le forze sue quelle vere e degne, siano esse quelle da lodare, e siano esse messe al servizio della salvezza per ognuno. Se mai questo scritto dovesse capitare sotto gli occhi di qualcuno, e questo qualcuno vi trovasse degli errori oppure omissioni di qualche verbo, questo qualcuno deve allora comprendere e sapere che, da parte nostra, non ci opponiamo in caso egli desiderasse apportare dei miglioramenti. Quando una cosa può essere migliorata, diventerà ancora più perfetta, e se qualcuno ne ricaverà qualcosa di buono e riuscirà a trarne beneficio, vada ad offrire ringraziamento e lode non a chi lo ha scritto e composto, ma al Signore Iddio. Quanto a me, povero peccatore, con tutta fiducia mi raccomando a voi nelle vostre preghiere.

La leggenda del re San Ladislao

Il glorioso re, San Ladislao, confessore per eccellenza, servitore scelto e fedele di Gesù Cristo, lodevole tra tutti i credenti sia in cielo sia in terra, come è manifesto persino nel suo nome, ricevuto da Dio per i suoi meriti. Secondo la spiegazione dei dottori il nome László, Ladislaus, è composto di tre parti: *laus, dacio e populus*, in altre parole: lode, offerta e popolo. Nell'insieme ci dà il significato di: lode, dato da Dio, al popolo. Ecco, qual nome prezioso si è meritato dal Signore Iddio, del quale quest'uomo felice non mancò di essere testimone durante l'intera sua esistenza, e non solo: egli ha fatto sì che il Signore Iddio sia lodato per sempre in seno a Madre Chiesa, anche dopo la sua morte. Per questa ragione è lui il potente patrono

esmég Lengyelországban. Annakokáért Salamon király minden bántás nélkül könnyen meg-elfoglalá az királyságot. De mint császár kiment vóna ez országból, Gejza nagy erővel ottan bejöve, Salamon király meg ottan kifuta előtte. De az jámbor pispokok hamar békességet tének köztök. Annakokáért király szálla az királyságban, Gejza kedég az hercegségben. És sok ideiglen lén barátság és egyesség köztök. Salamon királynak azért és Dávid atyafiának, kik valának Endre királynak fiai, magzatjok soha nem lén Istennek ítéleti szerént, miért hogy az Endre király Vatha ispánnak kegyetlenségöt hagyott vala tenni ez országban, és Szent Gellért pispokkal nagy sok egyházi öletött vala meg ez országban. Azokáért magva szakada. Gejza hercegnek lének magzati, Kálmán, Álmos és leányi. És nagy békességgel élnek Gejza herceg és Salamon király. Azonközbe ütének be az csehök Magyarországbán és Trencsén táját mind feldúlák és nagy sok népet, jószágot vének el. Azt látván Salamon király és az két herceg, Gejza és László, utánok menének és Csehországot nagyobb részre mind feldúlák és az elvettet meghozák. Annakutána a kunok Erdély felől Meszes kapuján meg beütének és mind az Nyírségöt Biharig feldúlák és elvivék. És immáran átal mentenek vala Láposnak és Szamosnak vizein, mikoron hirök lén benne Salamon királynak és az két hercegnek. Ottan hamar utánok eredének és elérék őket az nagy magas Kirieleis hegy alatt. És az szegény magyarok Úr Istenben bízván, Krisztusnak szent testét vevék hozzájok szent gyónással, és megütközvén, mind magvokat szakaszták ugyan ott az sok pogányságnak és az prédát hátrahozák, nagy örömmel dícsérvén az Úr Istent. Annakutána három esztendő betelvén az oroszok meg beütének az Száva felől és nagy foglyokat vének el. Salamon király azért és az hercegek gyülnének Zalánkeménné és általmenvén az Száva vizén Nándor-fehérvárnál. És velök vala Vid is, bácsmegyei ispán. Mikoron azért megütköztek vóna. Úr Isten akaratjából a szegény magyarok nagy diadalommal járanak ott is. De mikoron nagy nyereséggel hazajöttek vóna és az bitangot osztani akarnák, az gonosz fene Vid észet veszte köztök, és az jámbor hercegekkel Salamon király egybeháborodék.

Hallván kedég görögországbeli császár, hogy Gejza herceg istenfélő ember volna és kegyelmes, követöket küldé hozjá levéllel örök békességnek és barátságnak szerzéséért. Gejza herceg ottan mind hátraküldé öneki az foglyokat. Azt hallván Salamon király, nagyon megharagvék rajta és eleiben járulván az gonosz Vid bácsi ispán, azt tanácsolja vala királynak, hogy Gejza herceget megöletné, mert addiglan országban békével nem lakhatnék, és ő neki adná az hercegségöt.

Mikoron Gejza herceg azt eszébe vette vóna, küldé el ő atyafiai után, tudnia illik László után Csehországban és Lampert után Lengyelországba, hogy sietnének ki hozjá. Azonközbe Gejza méne Vác felé és László atyafiát látá eleibe

del nostro povero paese, padre devoto e consolatore vero dei nuovi cristiani che ci vivono. Il re Salomone, appena udito della morte del re Béla, pregò suo suocero, l'imperatore tedesco, di investirlo immediatamente del titolo di re. Perciò, prima di venire nella terra dei Magiari, Gejza, il figlio del re Béla, avendo senno, prese con sé i due figli László e Lampert per sfuggire al re Salomone e all'imperatore, che si trovavano in Polonia. Di conseguenza il re Salomone poté occupare il regno con facilità e senza nuocere ad alcuno. Non appena l'imperatore partì da questo paese, Gejza vi entrò con gran potenza e il re Salomone ne fuggì. Quei pii vescovi, però, li indussero ben presto alla pace tra loro e perciò il re occupò il regno e Gejza, invece, il principato. Per lungo tempo ci fu solida amicizia e unione tra loro. Il re Salomone e suo fratello Davide, figli del re Endre, per volontà di Dio non ebbero discendenti a causa di re Endre, il quale aveva lasciato che si commettesse un'atrocità in questo paese per mano del castaldo Vatha. Questi aveva fatto uccidere il vescovo Gherardo e numerosi altri religiosi del paese. Cosicché il suo seme divenne sterile a causa del re. Gejza ebbe discendenti in Kálmán, Álmus e nelle figlie. Il principe Gejza e il re Salomone vivevano in pace profonda. Nel frattempo i cechi, che avevano invaso l'Ungheria e i dintorni di Trencsén, la saccheggiarono e portarono via molta gente e bestie. Vedendo ciò, il re Salomone, insieme ai due principi Gejza e Ladislao, li inseguì e, dopo aver distrutto gran parte della Boemia, riportarono il bottino. In seguito arrivarono i cumani dalla Transilvania attraverso Meszes e saccheggiarono tutta la regione di Nyírség fino a Bihar, portando via grande bottino. Avevano già oltrepassato i fiumi Lápós e Szamos, quando il re Salomone e i due principi lo vennero a sapere. Questi li inseguirono subito, raggiungendoli sotto i monti alti di Kirieleis. I poveri ungheresi, affidatisi al Signore Iddio e confessandosi mediante la comunione, andarono poi in battaglia e uccisero la prole di molti pagani, portando via il bottino e lodando con gran gioia il Signore Iddio. Trascorsi tre anni ci invasero i russi arrivati attraverso il fiume Száva e portarono via con sé un gran numero di prigionieri. Il re Salomone, insieme ai due principi, radunatisi presso Zalánkemén attraversarono le acque del fiume Sava a Belgrado. Insieme con loro c'era anche Vid, il viceré della contea di Bács. La battaglia, per volontà di Dio, fu vinta anche questa volta dai poveri ungheresi con gran trionfo.

Ma quando stavano per tornare in patria dopo la grande vittoria, quando stavano per dividere il bottino, il maledetto malvagio Vid fece loro perdere la testa, e il re Salomone mosse guerra contro i due principi innocenti. L'imperatore della Grecia, avendo saputo di quanto il principe Gejza fosse uomo timoroso di Dio e misericordioso, inviò da lui i suoi ambasciatori con una lettera per stabilire pace e amicizia permanente tra loro. Il principe Gejza di conseguenza gli restituì i prigionieri. Udito ciò, il re Salomone fu preso dall'ira, e fu allora che Vid, il malvagio viceré di Bács, venne al suo cospetto e gli consigliò di far uccidere il

jőni nagy haddal és mind az cseh urakkal. És menének a Rákusra. Vala kedég egy nagy kietlen erdő ott, ahol egymást megtalálták vala, és azon pusztában lakozik vala egy vén remete, penitenciát tartván, holott az diadalomnak utána Gejza egy nagy monostort rakattata, nevezvén az jámbor remete nevére Vácnak. Azonközbe László herceg, miért mind kisdedségétül fogva istenfélő vala, isteni látást láta ugyan szemlátomást. És monda Gejza hercegnek: Atyámfia, látál mit? Ki mondá: Semmit. Monda Szent László: Mikoron állanánk az tanácsban, Istennek szent angyala mennyből leszállván, egy arany koronát hozza és fejedbe nyomá. Azért bizony az, hogy Úr Isten minekünk adja az diadalmat, ezúttal is Salamon kifut előttünk ez országból. Mikoron azért mind úgyan beteljesödött vóna, Gejza az királyságban iktaték és azon helyen egy nagy szentegyházat rakattata Asszonyunk Szűz Máriának tisztességére. Látván azért Szent László az nagy vérontást, miért nagy kegyelmes szüvű vala, felette igen sír vala rajta, hogy az gonosz királynak miatta annyi sok jámbor gyermeke veszett vóna el. Azokért is az sok bitangból egy szentegyházat. rakattata Mogyorósdon. Salamon király kedég futa Moson nevő várban és Pozsonyban, holott valának anyja és felesége. Látván azért az ő asszony anyja, feddik vala reája, hogy soha szavát nem fogadta vóna, de az gonosz Vidnak szaván járt vóna. Azt hallván, csaknem megölé őtet is haragjában. Anna-kutána panaszlá császárnak, hogy kiűzték vóna országából. Kinek kérelmésére jóllehet császár eljövén nagy erővel, de maga Istennek akarat jából közbejárók esének és császár meg-hazatére. Salamon azért marada nagy búval Pozsonyban. És Szent László akarván onnan is kivéüznie, gyakorta mégyen vala reá ütközni. Egy napon Szent László herceg vén idegen ruhát reá és méne a vár alá bajvínia csak ennenmaga. Azt látván az várfokról Salamon, azt tudá, hogy valamely magyar vitéz vóna. Ő is elváltoztat á ruháját és kiméne ellene. Mikoron azért egymáshoz közelgetnének, Salamon király látá: hát két szent angyalok vannak Szent Lászlónak feje fölött, tüzes töröket tartván ő kezükben és Szent Lászlót ótalmazván. Ottan megrettene és hamarsággal felfutamék az várban. Mondának az vitézők: Uram, mit futsz? Nám nem szoktál te egy-kettő avagy három előtt elfutni. Kiknek felele: Tudjátok, hogy emberek előtt nem futok, de ez nem ember, mert tüzes angyalok ótalmazják.

1526-1527

principe Gejza, altrimenti in questo paese non ci sarebbe stata pace, e di assegnare il principato a lui.

Non appena il principe Gejza lo venne a sapere, mandò a chiamare i suoi figli, László dalla Boemia e Lampert dalla Polonia, perché lo raggiungessero d'urgenza. Il principe Gejza stava andando verso Vác, quando vide venirgli incontro suo fratello Ladislao seguito da una grande armata e da tutti i signori cechi. Si fermarono a Rákus. Nel luogo dove avvenne il loro incontro c'era una grande foresta disabitata e in quel deserto viveva un vecchio eremita in penitenza. Gejza, dopo il suo gran trionfo, vi fece costruire un enorme monastero, chiamandolo Vác, dal nome dell'eremita. Nel frattempo il principe László, che sin dall'infanzia era cresciuto nel timore di Dio, ebbe una visione divina. E disse al principe Gejza: fratello, hai tu notato qualcosa? Egli rispose: niente. San Ladislao disse: mentre tenevamo la seduta di consiglio, un angelo di Dio è disceso dal cielo con una corona d'oro e l'ha posta sul tuo capo. Perciò il Signore Iddio ci renderà certamente vittoriosi e anche questa volta Salomone fuggirà dal nostro paese. Dopo il compimento tutto si compì, Gejza fu fatto re e ordinò la costruzione in quel luogo di un'enorme chiesa in onore di Nostra Signora, Maria Vergine. San Ladislao, dopo aver visto quel grande spargimento di sangue e avendo un cuore misericordioso, pianse molto, perché furono molti i bambini innocenti che morirono a causa di un re malvagio. Perciò utilizzò gran parte del bottino per la costruzione di un'enorme chiesa a Mogyorósd. Il re Salomone si rifugiò a Pozsony, nel castello di Moson, dove si trovavano anche sua moglie e la suocera. Sua suocera lo rimproverò appena se lo vide davanti per aver dato retta più alle parole del malvagio Vid che alle sue. Salomone, nell'udire questo, si adirò a tal punto che stava per uccidere anche lei. Dopo quanto accaduto, si lamentò presso l'imperatore per essere stato cacciato dal paese. A dire il vero, in seguito alla sua richiesta l'imperatore arrivò con forze potenti ma, per volere di Dio, si verificarono alcuni contrattempi a causa dei quali l'imperatore ritornò a patria. Salomone, perciò, rimase a Pozsony, con gran dispiacere. San Ladislao, desiderando cacciarlo anche da lì, gli faceva sovente guerra. Un giorno San László, indossando un vecchio vestito da straniero, si recò sotto il suo castello da solo per sfidarlo a duello. Salomone, inquadrandolo dalla cima del castello, ebbe l'impressione di vedere in lui un prode ungherese qualsiasi. Si cambiò anch'egli d'abito e scese per sfidarlo. Nell'avvicinarsi a lui, il re Salomone notò sopra il capo di San Ladislao due angeli santi, che lo proteggevano con roventi spade nelle mani. Tornò di corsa nel suo castello spaventato. I prodi gli domandarono: signore, perché mai stai correndo? Davvero, non è nelle tue abitudini fuggire davanti a due o tre persone. Il re disse loro: sapete che io non fuggo davanti agli uomini, ma questo non è un essere umano, perché è protetto da angeli fiammeggianti.